

Arkadiusz Żukowski

„Teoria i praktyka dyplomacji w XXI wieku”

(Theory and practice of diplomacy in the 21st century)

Wykonana na rzecz Activity: 6,7,4,5,8

Dyplomacja często kojarzona jest z działalnością pokojową, jednakże może prowadzić do przemocy czy konfliktu zbrojnego. Granica między dyplomatyczną działalnością a przemocą jest jednym z głównych zagadnień refleksji nad współczesną dyplomacją. Szerokie znaczenie pojęcia dyplomacji można dostrzec w obecnie używanych zwrotach takich jak „dyplomacja naftowa”, „dyplomacja surowcowa”, „dyplomacja wiedzy”, „globalne zarządzanie” czy „dyplomacja zmiany”¹.

Współcześnie co składa się na pojęcie demokracji często wykracza poza jej tradycyjne strategiczno-polityczne ramy. Współczesny obraz dyplomacji nie ogranicza się do typowych i standardowych działań ministerstwa spraw zagranicznych i personelu dyplomatycznego. Dyplomacja w obecnych czasach wykroczyła poza tradycyjny zakres i kompetencje ministerstwa spraw zagranicznych. Przykładowo, współcześnie ministerstwa środowiska posiadają własne sekcje odpowiedzialne za sprawy międzynarodowe².

W XXI wieku rola i znaczenie dyplomacji zwiększyło się w wielu płaszczyznach. Przez wieki dyplomacja prowadzona była przy użyciu zawodowych dyplomatów i posłów. Współcześnie wpływ na szeroko rozumianą dyplomację państwa mają organizacje międzynarodowe, korporacje międzynarodowe, wpływowe osoby czy zwykli obywatele oraz. Przekaz medialny wzmacnia ten proces dając obraz pluralistycznie i wielopłaszczyznowo rozumianej dyplomacji. Szczególnie widoczne jest to na kontynencie Europejskim, gdzie

¹ Andrew Cooper, *The Changing Nature of Diplomacy*. The Oxford Handbook of Modern Diplomacy, Oxford 2013, s 16.

² David Adamson, *Defending the World. The Politics and Diplomacy of the Environment*, London 1990, s. 5.

Lithuania-Poland-Russia Cross-Border Co-operation Programme 2007-2013 is co-financed with funds from the European Union.

pogłębiany proces integracji rozwinął stare oraz wykształcił nowe formy dyplomatycznego rozwoju.

O ile wizja pokojowego ładu światowego i końca historii Francisca Fukuyamy okazała się przedwczesnym życzeniem, to można zaobserwować spadek ilościowy i jakościowy konfliktów w XXI wieku, a co za tym idzie znaczenia dyplomacji w stosunkach międzynarodowych.

Rozwój technologiczny spowodował usprawnienie dyplomatycznych praktyk nadając im nową specyfikę. W starożytności państwa wysyłały między sobą posłów. Następnie pojawiły się stałe placówki dyplomatyczne. Współcześnie kontakt dyplomatyczny można zapewnić bez względu na różnice czasowe i przestrzenne. „Dyplomacja odbywa się on-line”.

Dyplomacja jako pokojowa droga załatwiania sporów w nowej rzeczywistości stosunków międzynarodowych napotyka różnorakie zagrożenia asymetryczne, takie jak terroryzm, korupcje czy zorganizowaną przestępczość transnarodową.

Nowym zjawiskiem występującym we współczesnej Europie ale także w innych obszarach świata jest rozkwit dyplomacji na poziomie regionów i współpraca transgraniczna. Przygraniczne regiony stały się ważnym polem dyplomatycznych działań, szczególnie w kontekście zasady subsydiarności i ruchów *grass roots*.

Należy też dostrzec zjawisko, iż współcześnie działania dyplomatyczne są prowadzone nie tylko w imieniu jakiegoś państwa czy władzy zwierzchniej ale często w imieniu o praw człowieka czy poszczególnych ludzi.

Dyplomacja w XXI wieku stała się jednym z głównych komponentów tzw. *soft power* w prowadzeniu polityki zagranicznej wielu państw.

Także w wymiarze geograficznym pojawiają się nowe struktury dyplomatyczne. Wraz ze wzrostem geopolitycznego znaczenia Azji jako obszaru działań dyplomatycznych powstają nowe formy współpracy, takie jak Szanghajska Organizacja Współpracy. Założona w Pekinie w 2001 roku organizacja początkowo dotyczyła wspólnych działań w zakresie zwalczania terroryzmu i separatyzmu w tym regionie świata. W tym czasie rozwinęła się stając się jednym z głównych komponentów tzw. *New China Diplomacy*.

Relacje międzynarodowe na poziomie subpaństwowym w ostatnich dziesięcioleciach stały się jednym z głównych obszarów działań w stosunkach międzynarodowych. Rodzi

Lithuania-Poland-Russia Cross-Border Co-operation Programme 2007-2013 is co-financed with funds from the European Union.

pytanie o konwencjonalny obraz dyplomacji, w której państwa są jedynymi aktorami. W przeszłości rządy centralne miały wyłączność w kreowaniu polityki zagranicznej, obecnie sytuacja ta zmienia się znacząco. Podczas gdy środowisko wewnętrzne i międzynarodowe państwa skomplikowało się, aktorzy nie-państwowi poczuli potrzebę „wyjścia na zewnątrz” i zdefiniowania siebie jako politycznych, gospodarczych i kulturalnych graczy na scenie międzynarodowej³.

Na przestrzeni dziejów dyplomacja i jej praktyka ewoluowała adoptując się do transformacji systemu międzynarodowego. Ten proces zawsze był związany z zmianami wartości, norm zachowania, które są podstawami praktyki międzynarodowej. Dlatego potrzebujemy analizy nowych form dyplomacji

Zwracając naszą uwagę do poziomu praktyki międzynarodowej powinniśmy dostrzec jak uznawane i donośne są nowe trendy? Nie na wątpliwości, że nowe techniki i metody dyplomatycznych działań, które są zdeterminowane przez zmiany w międzynarodowym systemie są widoczne także w regionalnych kontekstach.

Działaniami dyplomatycznymi w XXI wieku można nazwać szereg działań, które wymykają się poza tradycyjną definicję dyplomacji. Taka dyplomacja może być utożsamiana z tzw. *soft power*.

Widoczne są także zmiany w dyplomacji publicznej, która może być w pełni zrozumiana w szerszym kontekście zmian praktyki dyplomatycznej. Należy zauważyć, że ewolucja publicznej dyplomacji prowadzi do tego, że staje się mniej „narodowa”. Rządy narodowe zawsze wyrażały swoje interesy, jednak praktyka dyplomacji publicznej pokazuje, że także występowały w interesie wspólnoty międzynarodowej. Tymczasem aktorzy niepaństwowi odgrywają coraz większą rolę w dyplomacji publicznej. W praktyce aktorzy niepaństwowi posiadają zdolności nie tylko jako inicjatorzy działań dyplomacji publicznej, ale także jako „nowa dyplomacja publiczna”. W XXI wieku w dyplomacji publicznej odchodzi od tradycyjnego modelu. Rządy postrzegają dyplomację publiczną jako formę szerszej współpracy z innymi aktorami niepaństwowymi⁴.

³ Marija Manojlovic, Celia Helen, *Crossroads of Diplomacy. New Challenges. New Solutions*, Thorheim 2007, s. 19.

⁴ Jan Melissen, *Beyond the New Public Diplomacy*, Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’, The Hague 2011, s. 25.

Lithuania-Poland-Russia Cross-Border Co-operation Programme 2007-2013 is co-financed with funds from the European Union.

* * *

Mimo, że nie zmienia się esencja samej dyplomacji, to jej forma musi ewoluować. Ministerstwa spraw zagranicznych muszą rozpoznać nowe zagrożenia i wykazać się efektywnością w ich pokonywaniu. Nie ma jednego modelu, który mógłby temu sprostać, jednak literatura przedmiotu wskazuje na główne cechy jakimi powinno charakteryzować się ministerstwa spraw zagranicznych w XXI wieku:

- Większe zaangażowanie się poza państwem: Zdolność do wypracowania szerszego spektrum instrumentów w różnicującym się coraz bardziej środowisku międzynarodowym oraz skupienie się na zasobach i celach bardziej w jednostkach podległych niż w głównych strukturach.
- Specjalistyczna wiedza – Ta zdolność łączy ze sobą rozwinięcie odpowiednich poziomów wewnętrznych wiedzy specjalistycznej w nowych dziedzinach .
- Sieciowość i Orientacja partnerska – Zdolność do optymalizacji wydajności sieci oraz rozwój celowych partnerstw z szeroką gamą niepaństwowych aktorów, np. przez partnerstwo publiczno-prywatne.
- Zdolność do kreowania całościowego zaangażowania. Zdolność do maksymalizacji jedności w ramach wszystkich ministerstw rządu.
- Specjalizacja w polityce gospodarczej. Zdolność do wdrażania wiedzy w polityce gospodarczej, geo-ekonomii i finansach we wszystkich dziedzinach polityki zagranicznej we współpracy z ministrem finansów.
- Zrównoważenie rozwoju i dyplomacji. Zdolność do wyważania i dostosowania dyplomatycznych i rozwojowych priorytetów i zasobów.
- Wewnętrznie zaangażowany. Jest to funkcja wzrostu znaczenia, podkreślonej przez uczestników stosunków międzynarodowych⁵

⁵ Brian Hocking Jan Melissen, Shaun Riordan, Paul Sharp, Futures for diplomacy. Integrative Diplomacy in the 21st Century, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Raport No. 1, October 2012, s. 63.

Lithuania-Poland-Russia Cross-Border Co-operation Programme 2007-2013 is co-financed with funds from the European Union.

Bibliografia

- Adamson D., *Defending the World. The Politics and Diplomacy of the Environment*, London 1990.
- Berridge G.R., *Diplomacy. Theory and Practice*, Basingstoke 2010.
- Celia H., Manojlovic M., *Crossroads of Diplomacy. New Challenges. New Solutions*, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Thorheim October 2007.
- Cooper A., *The Changing Nature of diplomacy. The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford 2013.
- Cull N.J., *Public Diplomacy. Lessons from the Past. CPD Perspective on Public Diplomacy*, Los Angeles 2009.
- Hocking B., Melissen J., Riordan S., Sharp P., *Futures for diplomacy. Integrative Diplomacy in the 21st Century*, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Raport No. 1, October 2012.
- Lee S.J., Melissen J. (red.), *Public Diplomacy and Soft Power in East Asia*, Basingstoke 2011.
- Melissen J. *The New Public Diplomacy. Soft Power in the International Relations*, Basingstoke 2005.
- Melissen J., *Beyond the New Public Diplomacy Beyond the New Public Diplomacy* Netherlands Institute Of International Relations 'Clingendael', Thorheim October 2011.
- Sharp P., *Diplomatic Theory of International Relations*, Cambridge 2009.
- Snow N., Taylor P.M., *The Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Abingdon 2009.
- Welsh J., Fearn D. (red), *Engagement. Public Diplomacy in a Globalized World*, London 2008.
- Wiseman G., "Polylaterism". *Diplomacy's Third Dimension*, "Public Diplomacy Magazine" Summer 2010, No. 1.